

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-700485-IV-11/ST

00-090 Warszawa   Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 22 827 64 53

Warszawa, 3. IX. 2012

Pan Bogdan Zdrojewski

Minister Kultury i

Dziedzictwa Narodowego

Szanowny Panie Ministrze

Zgodnie z treścią art. 79 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.) uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa naprawienia szkody na zasadach ogólnych (lit. a) albo poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu (lit. b). Na tle art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych można wyróżnić dwie sytuacje uzasadniające żądanie zapłaty wielokrotności wynagrodzenia. W pierwszym wypadku po stronie sprawcy naruszenia nie występuje wina, pomimo to jest on zobowiązany uiścić dwukrotność wynagrodzenia, które byłoby należne podmiotowi uprawnionemu po udzieleniu przez niego zgody na korzystanie z utworu. W drugim wypadku, gdy naruszenie jest

zawinione należna kwota wzrasta do trzykrotności stosownego wynagrodzenia. Obie te sytuacje budzą wątpliwości.

Zastrzeżenia Rzecznika Praw Obywatelskich budzi zasada przyjęta w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, według której podmiot uprawniony może żądać wielokrotności wynagrodzenia z tytułu naruszenia majątkowych praw autorskich. Zasada ta powoduje, że deklarowane przez ustawodawcę w treści art. 79 ust. 1 pkt 3 ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych „naprawienie wyrządzonej szkody” przekształca się w swoistą karę cywilną. Potwierdza to także orzecznictwo sądowe. W wyroku z dnia 21 października 2011 r. (sygn.. akt IV CSK 133/11) Sąd Najwyższy uznał, że przewidziane w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych odszkodowanie z tytułu zawinionego naruszenia autorskich praw majątkowych nie zależy od wykazania wysokości poniesionego uszczerbku.

Rozwiązanie przyjęte przez polskiego ustawodawcę budzi wątpliwości na tle dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. U. U. E. L. 2004.157.45). Z art. 13 ust. 1 tej dyrektywy wynika, że Państwa Członkowskie zapewniają, że na wniosek poszkodowanej strony właściwe organy sądowe nakazują naruszającemu, który świadomie lub mając rozsądne podstawy do posiadania takiej wiedzy zaangażował się w naruszającą działalność, wypłacenie podmiotowi uprawnionemu odszkodowań odpowiednich do rzeczywistego uszczerbku, jaki poniósł w wyniku naruszenia. Treść dyrektywy wskazuje więc w tym zakresie, że odszkodowanie powinno odpowiadać rzeczywistemu uszczerbkowi, jaki poniósł podmiot uprawniony.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 lit. a dyrektywy ustanawiając wysokość odszkodowań, organy sądowe biorą pod uwagę wszystkie właściwe aspekty, także poniesione przez poszkodowaną stronę negatywne skutki gospodarcze z utraconymi korzyściami włącznie, wszelkie nieuczciwe zyski uzyskane przez naruszającego oraz, we właściwych przypadkach, elementy inne niż ekonomiczne, w rodzaju np. uszczerbku moralnego, jaki naruszenie spowodowało dla właścicieli praw. Jako alternatywa możliwe jest (lit. b) ustanowienie odszkodowania ryczałtowego na podstawie takich elementów, jak przynajmniej suma opłat licencyjnych, honorariów autorskich lub opłat należnych w razie poproszenia przez naruszającego o zgodę na wykorzystywanie praw własności intelektualnej, o którą chodzi. Jeśli natomiast naruszający zaangażował się w działanie naruszające bez swojej wiedzy lub nie mając rozsądnych podstaw do posiadania takiej wiedzy, Państwa Członkowskie mogą stanowić, że organy sądowe mogą zarządzać albo zwrot zysków, albo wypłacenie odszkodowań, zależnie od ustalenia (art. 13 ust. 2 dyrektywy).

Powołane postanowienia dyrektywy nie przewidują zatem ustanowienia kary cywilnej za naruszenie praw autorskich. Co do zasady w zakresie odszkodowania odwołują się do pojęcia „rzeczywistego uszczerbku*¹”. Dyrektywa dopuszcza także ustanowienie odszkodowania ryczałtowego, ale miernikiem takiego odszkodowania czyni sumę opłat licencyjnych, honorariów autorskich lub opłat należnych. Również więc i w tym przypadku odszkodowanie ma charakter kompensacyjny, a nie penalny.

Tymczasem art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych przyznaje uprawnionemu roszczenie o zapłatę wielokrotności stosownego wynagrodzenia, z chwili jego dochodzenia. Przez stosowne wynagrodzenie należy

rozumieć wynagrodzenie, jakie otrzymałby autor, gdyby osoba, która naruszyła jego prawa autorskie, zawarła z nim umowę o korzystanie z utworu w zakresie dokonanego naruszenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2004 r., sygn. akt II CK 90/03, OSNC z 2005 r. Nr 4, poz. 66 oraz z dnia 29 listopada 2006 r., sygn. akt II CSK 245/06, Lex nr 233063). Wielokrotność tak ustalonego wynagrodzenia powoduje, że odszkodowanie traci swoją funkcję kompensacyjną i staje się cywilnoprawnym środkiem represji wymierzonym sprawcy naruszenia autorskich praw majątkowych.

Jak już wspomniano takie ukształtowanie roszczenia podmiotu uprawnionego budzi wątpliwości z punktu widzenia dyrektywy 2004/48/WE. Jednakże wątpliwości te mają także charakter natury konstytucyjnej. Regulacja zawarta w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych powinna bowiem zostać oceniona także w kontekście art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Przepisy te zapewniają na poziomie konstytucyjnym ochronę praw majątkowych. Treść omawianych przepisów art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych służy zaś ustaleniu zasad transferu praw majątkowych z majątku sprawcy naruszenia do majątku podmiotu uprawnionego. Regulacja ta pozostaje więc w ścisłym związku z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Jednakże wątpliwości budzi to, czy wkroczenie przez ustawodawcę w sferę praw majątkowych osoby, która naruszyła autorskie prawa majątkowe ma charakter proporcjonalny w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Co do zasady na gruncie prawa cywilnego (art. 361 § 2 k. c.) naprawienie szkody ma zapewnić całkowitą kompensatę doznanego uszczerbku, nie dopuszczając jednak równocześnie do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanego. Respektuje tą

zasadę art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który przewiduje, że uprawniony może żądać naprawienia szkody na zasadach ogólnych. Natomiast art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych zrywa z tą zasadą, w rezultacie jego stosowanie może prowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanego. W związku z tym aktualizuje się w interesującym zakresie kwestia, czy wprowadzenie takiego rozwiązania było konieczne w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich nie dostrzega powodów przemawiających za koniecznością tego typu regulacji, tym bardziej, że wprowadzone roszczenie o zapłatę wielokrotności wynagrodzenia obejmuje także przypadki, gdy do naruszenia praw autorskich majątkowych doszło niezależnie od winy osoby naruszającej. Stąd też - w ocenie Rzecznika - art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych może zostać uznany za niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Mając powyższe na uwadze, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) zwracam się do Pana Ministra o zajęcie stanowiska w tej sprawie, a także - jeśli Pan Minister podzieli przedstawione argumenty - o podjęcie działań w celu zmiany krytykowanego stanu prawnego.

Łosur wyproy sremdu

Janusz Jędrzejko